

Előadásvázlat

A gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadsága Szekularizált állam és világnézeti semlegesség

2017. november 6.

I. Védett értékek – az alapjog tárgyi védelmi köre (fogalmi alapok)

A gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadsága dogmatikailag az általánostól a speciális felé tart – míg a történeti fejlődés ellentétes irányú (lásd vallásháborúk, vallásszabadságért folytatott küzdelmek). A szellemi és belső lelki élet különböző területeinek védelmére irányulnak, közös bennük, hogy az emberi minőség szempontjából meghatározó jelentőséggel bírnak.

A *gondolat szabadsága* az ideológiai befolyástól mentes, szabad, értékelő gondolkodást védi, amely a) alapja a szabad kommunikációnak, véleményalkotásnak, b) valamely meggyőződés kialakulásához vezet(het).

A *lelkiismereti szabadság* a meggyőződés szabad, tudatos kialakításának, vállalásának és kinyilvánításának jogát jelenti. (A meggyőződés számos irányú lehet, pl. világnézeti, politikai, művészeti, tudományos, vallási stb.)

A *vallás* a meggyőződés egyik fajtája, azaz a vallásszabadság a meggyőződés szabadságának egyik formája. A meggyőződés vallási szempontból lehet vallásos, vallásellenes vagy közömbös. A vallás rendszerbe foglalt és meghirdetett hitelvek összességéként fogható fel. Ezek a hitelvek főleg a világ és az ember keletkezésére, változására, az ember halál utáni sorsára, a túlvilági magasabb rendű lény(ek) létére vagy nem létére, helyzetére, szerepére vonatkozó, feltétlen elfogadást igénylő és követendő megállapítások.

II. A jog karaktere, helye az alapjogok rendszerében

- emberi jog, alanyai természetes személyek; kollektív oldalon vallási célú közösségek is
- első generációs szabadságjog, alanyi jog
- az emberi méltósághoz és a magánszférához való joggal szoros kapcsolatban áll
- kommunikációs jogi jelleget is hordoz → kiemelt védelem
- az információs önrendelkezés szempontjából a meggyőződés és a vallás különleges adat
- megkülönböztetés tilalma: vallási vagy más meggyőződése miatt senki nem különböztethető meg (védett tulajdonság)
- oktatáshoz való jog: az alapfokú oktatásban lehetővé kell tenni fakultatív hitoktatást
- a hadkötelezettség: lelkiismereti okból fegyver nélküli szolgálattal is teljesíthető (polgári szolgálat az Alaptörvény óta már nem választható)

III. Tartalom

- Hit, meggyőződés szabadsága (At. VII. cikk (1) bek., Ehtv. 1. § (2) bek., 5. §, 47/2009. (IV. 21.) AB határozat)
- Kultuszszabadság (At. VII. cikk (1) bek., Ehtv. 1. § (2) bek., 2-4. §)
- Vallási egyesülési jog (At. VII. cikk (2) bek.; vallási közösség létrehozása, ahhoz csatlakozás, abból való kilépés)
- Vallási gyülekezési jog (1989. évi III. tv. (Gytv.) 3. § b) pont)
- Vallási és nem vallási tevékenység (Ehtv. 6. § (3)-(4) bek.)

IV. Állami szerepfelfogás – utak és modellek

Az állam viszonya a különböző ideológiákhoz [a]), és az egyházakhoz, mint szervezetekhez [b)]

- a) A fő irányok a világnézeti elkötelezettség és a világnézeti semlegesség
  - A világnézetiileg semleges állam jellemzői
- b) Az állam és az egyház viszonyában valójában nincsenek jól elhatárolható modellek, mert – történeti és nemzeti sajátosságok miatt – a kialakult megoldásokra a relativizmus jellemző
  - Világnézetiileg semleges (szekularizált) államokon belül
    - államegyház (pl. skandináv, görög alkotmányok)
    - radikális elválasztás (francia alkotmány, holland alkotmány)
    - együttműködő elválasztás (dél-európai alkotmányok, belga alkotmány)
    - támogató semlegesség (német alaptörvény)

V. Az értékek jogi védelme – az alkotmányjogi szabályozás változása és a bírói gyakorlat

- A nemzetközi standardok (hatásuk az Alkotmány szabályaira)
- A rendszerváltás utáni szabályozás jellege
- Az alkotmánybírói gyakorlat fő kérdései az Alaptörvény előtt:
  - az egyházak egyenlősége, az állam és az egyház elválasztása, az állam kötelezettségei:
    - Be nem avatkozó semlegesség (de nem tétlenség vagy közömbösség)
    - Elvont, minden vallásra alkalmazható általános szabályok (állami egyházjog)
    - A szabad kommunikáció biztosítása
    - Tudatos választás lehetővé tétele (pozitív vallásszabadság)
    - Pluralizmus védelme – plurális vallási közösségek rendszerének létrehozása
    - Szabályozott kompromisszum vallás és vallástalanság között, más alapjogok védelme
  - a jogok korlátozása:
    - az általános teszt (At. I. cikk (3) bekezdés, Ehtv. 1. § (4) bek.)
    - összehasonlító teherpróba, 39/2007. (VI. 20.) AB határozat
    - törvényi korlátok, Ehtv. 6. § (5) bek.
- Az Alaptörvény VII. cikke és annak változásai, az alaptörvényi kontextus, az Ehtv. elfogadása, változásai
- Az Alkotmánybírói és az EJEK vonatkozó döntései: 6/2013. (III. 1.) AB határozat és *Magyar Keresztény Mennonita Egyház és mások v. Magyarország*, 2014.04.08., 23/2015. (VII. 7.) AB határozat

VI. Az állam és az egyház (vallási közösségek) viszonya Magyarországon

- „különválasztva” (At. VII. cikk (3) bek., Ehtv. 8. §)
- együttműködik... (At. VII. cikk (4) bek., Ehtv. 9. §)

- kétszintű rendszer:

Vallási közösségek (Ehtv. 6. § (1), 7. §)	
Bevett egyház	Vallási tevékenységet végző szervezet
OGY elismerés (Ehtv. melléklet)	Fővárosi Törvényszék veszi nyilvántartásba
közjogi jogalany	magánjogi jogalany
garantált együttműködés, privilégiumok Ehtv. 20-24. §	együttműködés lehetősége Ehtv. 9. § (1) bek., 19. § (2) bek.

VII. A vallási közösségek jogi helyzete

- a vallási tevékenységet végző szervezet létrejötte, jogállása (Ehtv. 9/A-9/C. §)
- a bevett egyház jogállása, az elismerés feltételei és az elismerési eljárás (Ehtv. 10-12/A. §, 14-15. §)
- 17/2017. (VII. 18.) AB határozat [1 %]

KULCSFOGALMAK

* állam és egyház elválasztása * világnézeti semlegesség követelménye * a vallásszabadság elemei * a pozitív és negatív vallásszabadság * az egyházalapítás szabadsága * vallási közösség, vallási tevékenységet végző szervezet, egyházi jogi személyiség * az egyházi státusz megszerzésének feltételei * az egyházak felügyeletének tilalma * az egyházak egyenjogúsága * lelkiismereti és vallásszabadság az oktatásban * lelkiismeret szerinti nevelés szabadsága * a vallásgyakorlás külső korlátai

Pásztor Emese, Chronowski Nóra jegyzete nyomán